

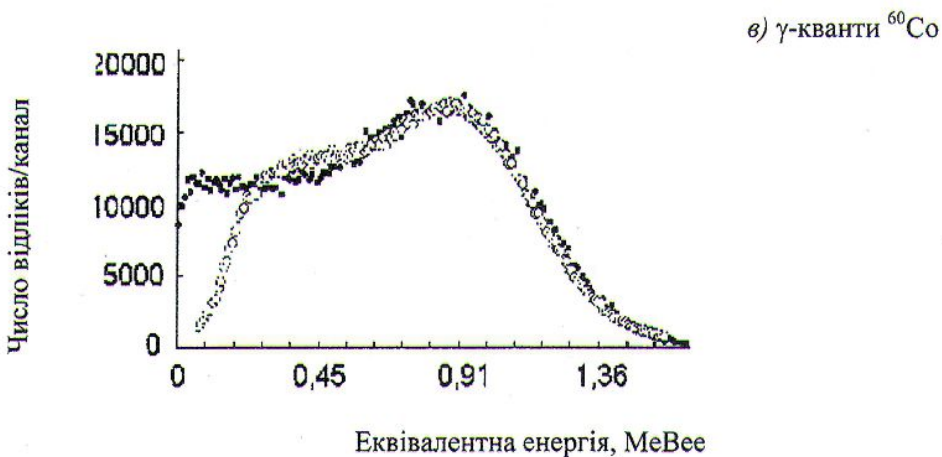
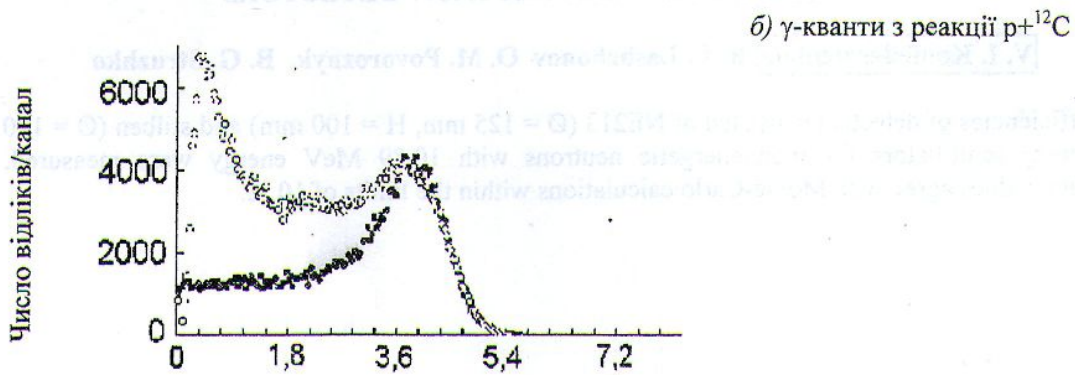
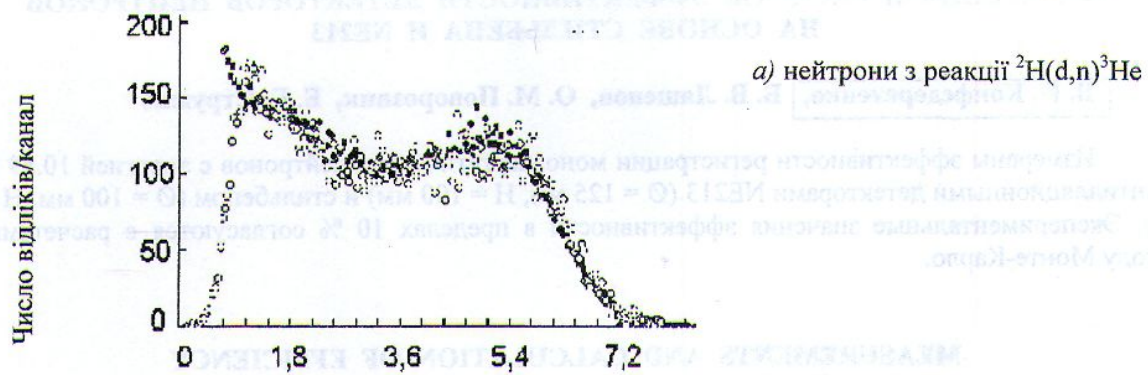
**ВИМІРЮВАННЯ Й РОЗРАХУНОК ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕТЕКТОРІВ
НЕЙТРОНІВ НА ОСНОВІ СТИЛЬБЕНУ ТА NE213**

В. І. Конфедератенко, Б. В. Лащонов, О. М. Поворозник, Б. Г. Стружко

Проведено вимірювання ефективності реєстрації моноенергетичних нейтронів з енергією 10.89 MeV сцинтиляційними детекторами NE213 ($\varnothing = 125$ мм, $H = 100$ мм) і стильбеном ($\varnothing = 100$ мм, $H = 70$ мм). Експериментальні значення ефективності в межах 10 % узгоджуються з розрахунками, виконаними за методом Монте-Карло.

Для визначення диференційних перерізів чотиричастинкової ядерної реакції $d + d \rightarrow 2p + 2n$ в кінематично повному експерименті [1] необхідно знати ефективність реєстрації нейтронів. Її можна розрахувати методами Монте-Карло [2, 3]. У розрахунки входять такі індивідуальні для кожного детектора параметри, як рівень одноелектронних шумів та поріг реєстрації, які слід вимірювати в додаткових експериментах. У пошуках відносно дешевих методик визначення параметрів доступних нам нейтронних детекторів на циклотроні У-120 ІЯД виконано дослідження характеристик NE213 ($\varnothing = 125$ мм, $H = 100$ мм) і стильбену ($\varnothing = 100$ мм, $H = 70$ мм), поєднаних з фотопомножувачами типу ХР та ФЕУ-63 відповідно. В експерименті потоком прискорених дейтронів з енергією 13.85 MeV опромінювалися мішені, виготовлені у формі тонких (200 - 300 мкг/см²) плівок поліетилену (CD₂)_n, збагаченого на 96 % важким ізотопом водню. Реєструвалися двовимірні спектри (амплітуда - час прольоту) нейтронів, що випромінювалися під кутом 54⁰, на збігові з геліонами під взаємним кутом 39,5⁰ відповідно до кінематики бінарної реакції ²H(d,n)³He. На рисунку (а) показано експериментальний амплітудний спектр ("відгук" до нейтронів з середньою енергією 10.89 MeV) детектора з кристалом стильбену (незаповнені кільця) залежно від ефективної енергії електронів MeV_{ee}, що породжують відповідні амплітуди спалаху в сцинтиляторі. Заповненими кільцями зображено нормований до експериментального спектра розподіл, обчислений методом Монте-Карло за допомогою пристосованої комп'ютерної програми Н. Стентона [3]. Координати мішені в межах, визначених формуючими діафрагмами, координати детектора заряджених частинок, енергія дейтронів пучка в межах 13.8 - 13.9 MeV розігрувалися в процесі обчислень як випадкові події. Рівень одноелектронних шумів ΔE_{1e} покладено рівним 0.05 MeV_{ee}.

Величини ΔE_{1e} та ціна каналу в амплітудних спектрах визначалися, вимірюючи спектри гамма-квантів з енергією $E_\gamma = 4,43$ MeV в реакції $p + {}^{12}\text{C} \rightarrow p + {}^{12}\text{C}^* \rightarrow p + {}^{12}\text{C} + \gamma$ (див. рисунок, б), а також спектри гамма-квантів ⁶⁰Co з енергіями $E_\gamma = 1,17$ і 1,33 MeV (див. рисунок, в). Перший з них зареєстровано, опромінюючи протонами з енергією 6.9 MeV товсту (на повне поглинання пучка) мішень, виготовлену з реакторного графіту. При цьому розрахунок відтворює лише верхній край спектра, оскільки не враховує внеску від діафрагм прямого пучка та багатократного розсіювання гамма-квантів на конструкціях реакційної камери та елементах системи транспортування пучка. Експериментальні значення ефективності, визначені з порогом 1 MeV_{ee}, становлять відповідно (27,5 ± 0,3) % для NE213 і (18,6 ± 0,3) % для стильбену, що в межах 10 % погоджується з розрахунками за методом Монте-Карло.

Відгук сцинтиляційного детектора (стильбен та ФЕУ-63) до нейтронів із реакції ${}^2\text{H}(d,n){}^3\text{He}(E_n = 10.89\text{MeV})$ та гамма-квантів із розпаду ${}^{12}\text{C}$ та ${}^{60}\text{Co}$.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конфедератенко В. І., Пірнак Віт. М., Пилипченко В. А. Та ін. // УФЖ. - 1997. - Т. 42, № 10. - С. 1175.
2. Stanton N. R. Coo - 1545 - 92, 1971.
3. Cecil R.A., Anderson B.D., Madey R. // Nucl. Instr. and Meth. - 1979. - Vol. 161. - P. 439.

ИЗМЕРЕНИЯ И РАСЧЕТЫ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕТЕКТОРОВ НЕЙТРОНОВ НА ОСНОВЕ СТИЛЬБЕНА И NE213

В. И. Конфедератенко, Б. В. Лащенов, О. М. Поворозник, Б. Г. Стружко

Измерены эффективности регистрации моноэнергетических нейтронов с энергией 10.89 МэВ сцинтилляционными детекторами NE213 ($\varnothing = 125$ мм, $H = 100$ мм) и стильбеном ($\varnothing = 100$ мм, $H = 70$ мм). Экспериментальные значения эффективности в пределах 10 % согласуются с расчетами по методу Монте-Карло.

MEASUREMENTS AND CALCULATION OF EFFICIENCY OF STILBEN AND NE213 NEUTRON DETECTORS

V. I. Konfederatenko, B. V. Lashchonov, O. M. Povoroznyk, B. G. Struzhko

Efficiencies of detectors consisted of NE213 ($\varnothing = 125$ mm, $H = 100$ mm) and stilben ($\varnothing = 100$ mm, $H = 70$ mm) scintillators for monoenergetic neutrons with 10.89 MeV energy were measured. The experimental values agree with Monte-Carlo calculations within the limits of 10 %.

